

customs service now clearly traced: formal internal organization and official subordination, and the status of an employee acquired all necessary attributes: rights, obligations, guarantees and responsibility. It should be noted that the registration of the status of individual customs officials took a long time period of development – from the regulation of general functions before the official consolidation of all elements of the status, which was of great importance in general for the development of “customs cases” of Odessa, because the presence of the fixer status of officials allows government bodies to effectively implement their tasks and achieve their goals.

Key words: *customs authorities, director of customs, Department of Customs Duties, caretaker, artilleryman, customs officials.*

Одержано редакцією 12.03.2021
Прийнято до публікації 29.06.2021

УДК 94 (477) (092)

DOI: 10.31651/2076-5908-2021-1-59-65

ЯНИШИН Богдан Михайлович,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу історії України XIX –
початку XX ст. Інституту історії
України НАН України
Orcid ID: 0000-0003-0386-2530
e-mail: bogdanyanyshyn@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТОВАРИСТВА РУСЬКИХ РЕМІСНИКІВ І ПРОМИСЛОВЦІВ «ЗОРЯ»

Стаття присвячена аналізу регіональної політики Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря», спрямованої на закладання філіалів в провінційних галицьких осередках. З'ясовано темпи творення нових осередків Товариства на зламі XIX-XX ст. і у міжвоєнний час. Досліджено культурно-просвітницьку діяльність «зорян». Підсумовано, що своєю солідарною культурною працею члени «Зорі» чимало спричинилися до значного зміцнення національного життя в містечках і селах регіону.

Ключові слова: *«Зоря», Галичина, регіональна політика, філія, культурно-просвітницька діяльність.*

Постановка проблеми. Проблема осмислення багатоаспектного феномену інституційної складової українського соціально-економічного руху в Габсбурзькій Галичині автономічної доби протягом тривалого часу є надзвичайно популярним сюжетом історичної регіоналістики. Пояснюється це солідарним переконанням дослідників у винятковій вагомості інституційного фактору в процесах модернізації українського руху в другій половині XIX – на початку XX ст. З огляду на це, на сьогодні маємо чимало студій, присвячених як історії найбільш значущих професійних товариств і об'єднань, так і спробам цілісного осмислення українського соціально-економічного руху на галицьких теренах [1].

Втім, дослідницька оптика переважаючої більшості існуючих праць є виразно «львовоцентричною», тобто у фокусі уваги їхніх авторів перебувають винятково ті процеси, що відбувалися у столиці краю. За такого підходу галицька провінція постає правдивою terra incognita, що унеможлиблює ані з'ясування регіональної специфіки українського господарського життя, ані створення панорамного дослідження соціально-економічного руху в гармонійній єдності всіх його організаційних складових. Звертаючи увагу колег на очевидний дисбаланс у вивченні інституційного чинника українського соціально-економічного руху в Габсбурзькій Галичині автономічної доби, спробуємо показати плідність звернення до його регіонального виміру на прикладі найстарішої міщанської організації – Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря», яке було створене у Львові в 1884 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головним джерельним комплексом для нас виступають архівні матеріали, які відкриті у фонді «Зорі» в Державному архіві Львівської області. Також важливими є різнопланові матеріали, що з'явилися з нагоди відзначення сорокалітнього [2] та півстолітнього [3] ювілеїв товариства і були зібрані в окремих виданнях.

Увага дослідників до інституційного феномену «Зорі» на сьогодні є чималою. Але спеціально до нього зверталися лише Ірина Мицишин [4] та Оксана Пасіцька [5]. Втім, в їхніх студіях практично обійдена увагою діяльність провінційних осередків товариства. Цим і зумовлено актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті полягає в з'ясуванні особливостей регіональної політики Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря».

Виклад основного матеріалу. Товариство «Зоря» було засноване у Львові і тому ціла його історія в очах дослідників здебільшого пов'язана зі столицею краю. Втім, вже у планах творців цієї організації було поширення її організаційного досвіду на галицьку провінцію. Про це свідчать практично всі статуту «Зорі», де незмінна увага приділялася питанням утворення та функціонування філіалів. Так, вже в одному з перших статутів товариства йшлося: «Найменше двадцять дійсних членів Товариства може за дозволом Головного Відділу заснувати Філію Товариства. Філія вибирає певну місцевість поза Львовом для свого сталого пробування й завідомляє о тім власть приналежну» [6, 23]. Далі статут визначав права та обов'язки філії, окреслював особливості її взаємин з центральним правлінням. Загалом, як про це свідчить зміст статутів, філії були доволі самостійними у своїй діяльності й їхньому існуванню могли лише загрозувати ліквідація самого товариства або визнання діяльності осередку загрозовою для існування всієї організації. Відзначимо також, що на статуті «Зорі» функціонували не тільки філії, але й багато інших українських господарських інституцій на провінції, котрі перебували під її впливом та, іноді, мали навіть таку саму назву. Для прикладу згадаємо «Міщанську бесіду» в Стрию, «Гаразд» у Яворові, «Зорю» в Тернополі та ін.

Чимало уваги закладанню та функціонуванню провінційних філіалів «Зорі» відводилося на зібраннях його центрального правління у Львові. Про це свідчать протоколи засідань, які дійшли до нашого часу. З них ми дізнаємося, що українські ремісники та промисловці, котрі працювали в провінційних містечках і мали намір координувати свою діяльність, зверталися до львівської «Зорі» з проханням надати статутні документи для взірця, у подальших організаційних заходах [6, 39 зв.]. Як свідчать протоколи зібрань, львівські «зоряни» охоче йшли на зустріч таким проханням. Наприклад, на XXII засіданні управи 30 листопада 1910 р. було «принято до відома, що в Станиславові зав'язалася філія «Зорі» і порішено на її просьбу вислати 30 штук членських книжечок, 30 примірників статута по половині ціни, т. є. 6 корон» [6, 95]. Про тісний організаційний зв'язок філіалів і львівської централі свідчило і те, що в урочистостях з нагоди утворення нових «зорянських» осередків на провінції як правило приймав участь представник львівської управи, котрий зазвичай від її імені вбивав цвях у жердину, на якій кріпився прапор новоствореного товариства.

Поряд із такою організаційною опікою, керівники львівської «Зорі» неодноразово на своїх зібраннях піднімали питання про потребу цілеспрямованої діяльності по закладанню провінційних філій. Наприклад, на XXXVIII засіданні управи 5 грудня 1909 р., як читаємо про це в протоколі, «Вп. голова порушив справу зав'язання комітету, щоби сей нав'язав зносини з провінцією в ціли заснування філій нашого товариства; до сего призначено п. Сидорака» [6, 71]. Аналогічне питання розглядалося і на XIV засіданні управи 29 жовтня 1913 р. Тоді, як ідеться в протоколі зібрання, було «порішено, щоби секретар товариства в порозумінню з головою занявся організацією провінції» [6, 135]. Подібних прикладів спеціального звернення очільників «Зорі» до проблем поширення своїх впливів поза Львів можемо навести чимало.

Найстарішим українським ремісничим товариством, створеним на статуті львівської «Зорі» та пов'язаним із нею організаційно, став «Гаразд» у Яворові. Це об'єднання українських ремісників міста та околиць було засноване в 1887 р. і функціонувало аж до початку Другої світової війни. Ідейним натхненником заснування «Зорі» в місті був

визначний організатор українського життя на Яворівщині Ізидор Британ. Вже в першому році свого існування товариство нараховувало 40 членів. До першого складу управи товариства входили Іван Станько (голова), Володимир Подолух, Микола Дусько, Олекса Харамбура, Остап Прокопович, Остап та Іван Щирби, Василь Шумилович, Осип Станько, Остап Подолух, Антін Британ, Андрій Маренін, Микола Осідач та Василь Хомик [3, 98-99]. Про фінансову потужність яворівської «Зорі» свідчить той факт, що товариство спромоглося побудувати власний дім. Відзначимо, що цим могли похвалитися далеко не всі осередки на провінції, котрі здебільшого винаймали приміщення для своїх потреб. При товаристві було організовано секцію ремісничої молоді.

Наступним за часом провінційним товариством, створеним на статуті львівської «Зорі», стала «Міщанська бесіда» у Стрию, заснована в 1893 р. Вже на перших загальних зборах до складу товариства вписалося одразу 90 членів, серед яких було 5 жінок. Це було перше українське професійне об'єднання на Стрийщині. Першу управу склали Євген Озаркевич (голова), о. Бобикевич, Іван Мазяк, Іван Скіслевич, Йосиф Мармурович, Яків Бойкевич та Михайло Таранавський [3, 100]. Товариство проявило себе численними культурно-просвітницькими акціями, а його члени активно співпрацювали з колегами з інших осередків. В 1896 р. товариство посвятило власний прапор, а в 1913 р. набуло свій дім. В рік півстолітнього ювілею товариство нараховувало 260 членів, які брали участь у діяльності хору, забавової секції та театрального гуртка. Також стрийська «Зоря» мала власну бібліотеку, фонди якої склалися з подарованих містянами книжок та передплачуваної періодики.

В 1897 р. було засновано філію «Зорі» в Дрогобичі. Як і в попередніх випадках, це товариство стало першою українською організацією міста та повіту. Товариство виникло за ініціативи двох гімназійних учнів – сина кравця Гриня Левинського і сина міщанина-хлібороба Степана Кушніра [7, 1]. На перших загальних зборах до складу товариства увійшло 22 особи. Вони обрали керівництво філії у такому складі: нотаріус Іван Мицавка (голова), о. Антін Рудницький, Лев Мороз, Мирослав Михнович, Микола Василівський, Остап Губицький та Дмитро Татарський [3, 101]. Відзначимо, що у згаданому вище архівному фонді «Зорі» в ДАЛО відклалася книга протоколів засідань дрогобицької управи [8] та рукописна історія діяльності осередку [9, 66-70], які уможливають доволі докладну реконструкцію історії товариства протягом 1904-1924 рр. Так, ми дізнаємося про такі важливі в його історії події, як посвячення прапора товариства в 1900 р., заснування бібліотеки та гуртків, придбання власного будинку, численні культурно-просвітницькі акції тощо. Про фінансову респектабельність товариства говорить існування допомогового фонду, з якого члени, котрі потрапили в складні життєві обставини, могли утримувати фінансову допомогу. Дрогобицькі «зоряни» також зніщували відкриття української кооперативної пекарні «Якір» та ремісничо-кредитового кооперативу «Зоря» [7, 5].

В Жовкві філія «Зорі» була заснована в 1904 р. На першому зібранні жовківських міщан до складу першої в місті фахової української організації записалося 29 членів, серед яких була одна жінка [3, 103-106]. Згодом це число постійно зростало, тож у короткому часі «Зоря» стала найбільш численним осередком українського життя у місті та окрузі. При товаристві було закладено власну бібліотеку, а також утворено спортивну секцію, духовий оркестр і аматорський гурток. З ініціативи членів жовківської «Зорі» був створений шевський кооператив «Шевська будучність» [10, 4]. В ювілейному 1934 р. товариство нараховувало 159 членів.

Однією з найбільш дієвих філій «Зорі» була станіславівська. Товариство заснував в 1910 р. знаний організатор українського життя міста Володимир Янович. Під його проводом пройшли перші загальні збори осередку, на яких стати його членами зголосилося 17 чоловік. Вони обрали першу управу станіславівської «Зорі» у складі Михайла Кленовського (голова), Антіна Василька, Северина Снігуровича, Теодора Чернявського, Івана Полутранка, Юліана Баранюка, Михайла Снігуровича та Василя Лукасевича [3, 106-108]. Станіславівські «зоряни» мали популярний у місті духовий оркестр. Товариство також провадило свою бібліотеку. Діяльність «зорян» відбувалася в молодіжній, драматичній і спортивній секціях. Філія у Станіславові видавала свій видавничий орган «Фаховий

вісник», котрий мав універсальне змістове наповнення [11, 104]. В 1932 р. зусиллями «зорян» було засновано ремісничу бурсу.

Не менш інтенсивним процес закладання нових філіалів «Зорі» був і в міжвоєнний час. Так, у 1927 р. постала філія товариства у Жидачеві. Вже на першому засіданні до складу товариства записалося 26 членів, серед них одна жінка. Першу управу склали Микола Мацук (голова), Павло Мільський, Михайло Стасина, Іван і Антін Снігури, Василь Савчин, Іван Сисак, Іван Струмеляк, Михайло Салієвич, Петро Дубик та Ілько Ленартович [3, 108-110]. Товариство заклало власну бібліотеку й провадило свою роботу в декількох гуртках. У році півстолітнього ювілею товариство нараховувало 90 членів, серед них 9 жінок.

Самбірська «Зоря» постала в 1928 р. На перших зборах до її складу вписалося 20 членів (в тім і 4 жінки), котрі вибрали управу з Ігнатія Лужецького (голова), Івана Шембеля, Дионізія Дашо, Івана Мищишина, Дмитра Кульчицького, Івана Горбацьо, Михайла Яворського, Михайла Чухрая та Василя Сарахмана [3, 110]. Вже від початків свого існування товариство розгорнуло доволі жваву культурно-просвітницьку діяльність, котра мала чималий розголос серед українців міста і повіту. Це мало наслідком постійне зростання його чисельності. Так, у ювілейному 1934 р. самбірська «Зоря» нараховувала 80 членів, в тім 15 жінок.

Одразу дві філії «Зорі» постали у 1928 р. Так, в Тернополі до першого складу товариства вписалося 40 чоловік, які обрали управу у такому складі: Антін Дяків (голова), Павло Постригач, Іван Майка, Степан Голодюк, Михайло Митник, Іван Старак та Іван Яцусь [3, 112]. Члени товариства заклали власну бібліотеку, заснували секцію ремісничої молоді та розгорнули активну культурну роботу в місті. В 1934 р. чисельність товариства зросла до 170 членів, серед яких було 25 жінок. Подібною активністю було позначено й діяльність ярославських «зорян». На перших загальних зборах до складу товариства записалося 64 члени. Вони обрали першу управу у складі: Тома Преторіус (голова), Йосиф Пеленський, Іван Федор, Андрій Підгірський, Василь Вербенець, Йосиф Юркевич та Йосиф Зеленьк [3, 112].

Також одразу дві філії «Зорі» постали у 1930 р. Особливу цікавість викликає філія у Підберезцях – перша з небагатьох, котрі були засновані в селі. Специфікою Підберезців було безпосереднє сусідство зі Львовом і проживання в ньому значної кількості ремісників. На перших загальних зборах до складу товариства записалося 33 члени, а в 1934 р. воно вже нараховувало 56 чоловік. Обрана управа складалася з Омеляна Дмитерка (голова), Михайла Гуля, Михайла Дзюбика, Стефана Дмитерка, Дмитра Паюка, Стефана й Івана Москви, Михайла Стебелинського, Семена Цара та Павла Балтро [3, 115]. До першого складу заснованої того ж року бориславської «Зорі» записалася 31 особа, в тім і 6 жінок. Першу управу склали Осип Кулинич (голова), Панкратій Карпинець, Осип Ліщинський, Гриць Волянський, Михайло Дорожовець та Василь Кушнір [3, 115]. Товариство заклало драматичну секцію та спортивний гурток, а також відділ для ремісничої молоді. Активна культурна праця бориславських «зорян» спричинилася до помітного кількісного зростання товариства, котре в 1934 р. нараховувало 115 членів, в тім 20 жінок.

Ще двома філіями «Зоря» збагатилася в наступному 1931 р. У Рогатині до першого складу товариства записалося 62 особи, серед них 6 жінок. Ними була сформована перша управа у складі Михайла Гаєвича (голова), Степана Пилата, Володимира Польового, Івана Біленького, Василя Пирога, Остапа Гниди та Осипа Воробця [3, 115]. При товаристві діяли декілька секцій: мандоліністів, футбольна та театральна-драматична. Товариство заклало власну бібліотеку, в якій регулярно відбувалися різноманітні просвітницькі заходи. Філія у Рогатині видавала свій часопис «Наш прапор», котрий мав господарське спрямування [12, 5]. В ювілейному 1934 р. товариство вже нараховувало 122 членів, в тім 21 жінку.

У тому ж році з ініціативи купця Івана Іванчука було закладено філію «Зорі» у Трускавці. Цікаво, що на перші установчі збори приїхали голова та секретар львівської централі. Під їхнім проводом була вибрана перша управа, до якої ввійшли Василь Гута (голова), Михайло Гресько, Іван Іванчук, Петро Турик, Василь Мотика, Ігнатій Білас, Володимир Шквирко, Михайло Главач, Степан Данилишин і Андрій Блавацький [3, 117-119]. Активна просвітньо-організаційна праця членів товариства принесла йому авторитет серед місцевих українців, тож в 1934 р. чисельність трускавецької філії зросла до 50 чоловік.

Наступного 1932 р. постала філія «Зорі» в Сокалі. На перших зборах, котрі провадив голова львівської централі Юрій Сидорак, до складу товариства записалося 78 членів. Вони обрали управу у складі Миколи Долгуна (голова), Володимири Ріпецької, Степана Федуневича, Семена Сеніва, Теодора Садовського, Івана Кохалевича та Івана Бориса [3, 119]. Ця управа розгорнула надзвичайно активну просвітницьку діяльність у місті та на Сокальщині. Найбільший розголос отримала організація «зорянами» народного університету. Також члени сокальської філії організували духовий оркестр, бібліотеку, освітню та музичну секції. Така активна праця для громади мала наслідком стрімке кількісне зростання товариства, котре в 1934 р. нараховувало 130 членів.

Одразу п'ять філій «Зорі» постало у передувілейному 1933 р. Серед них на увагу заслуговує ще одна сільська філія, заснована в Люботині Жовківського повіту. До першого її складу записалося 36 членів (в тім 6 жінок), котрі обрали управу у складі Василя Завадки (голова), Михайла Дуди, Івана та Василя Шурків, Івана Скіри, Василя Сиротинського та Стефанії Шлевій [3, 121]. В товаристві були створені хор та аматорський гурток. Активна діяльність люботинських «зорівчан» призвела до збільшення його складу протягом року до 116 членів.

До першого складу любачівської «Зорі» записалося 55 членів, в тім 6 жінок. Вони вибрали управу з Василя Михальчишина (голова), Андрія Слівінського, Петра Зінкевича, Івана Гайдука, Степана Козія, Івана Кульчицького, Петра Кравса, Франца Мудрецького та Івана Вахнянина [3, 123]. «Зоряни» Любачева організували столярський, кравецький, шевський і спортивний кружки [12, 4].

На перших зборах філії «Зорі» у Калуші членами товариства стали 68 осіб. Вони обрали управу у складі Степана Залевського (голова), Михайла Кушлика, Василя Сімківа, Семена Мельниковича, Теофіля Процяка, Володимира Дідошака, Дамяна Кушлика, Петра Миговича та Юрія Клебана [3, 123-124]. Калуські «зоряни» організували освітню, молодіжну та театральну секції, а також заклали власну бібліотеку. Розгорнута членами осередку надзвичайно активна культурна діяльність серед української громади міста та повіту спричинилася до кількісного зростання осередку до 116 членів, серед яких було 6 жінок.

На установчих зборах «Зорі» у Бурштині її членами стало 73 особи, в тім 20 жінок. До першої управи ввійшли Омелян Будний (голова), Дмитро Николайко, Марія Хованцева, Іван Терешків, Микола Сенік, Микола Боднар та Володимир Копчинський [3, 125]. Члени товариства заклали власну бібліотеку, організували духовий оркестр, хор, спортивну секцію й аматорський гурток. Бурштинівські «зоряни» організували виставку українського промислу, торгівлі і ремесла з метою реклами українських товарів [12, 104]. Протягом року кількість членів філії зросла до 102 осіб, серед яких було 17 жінок.

Зрештою, в 1933 р. постала філія «Зорі» в Коломиї. На установчих зборах членами осередку стала 31 особа. До першого складу управи ввійшли Андрій Стронецький (голова), Богдан Нижанковський, Григорій Попович, Михайло Яремчук, Микола Савчук, Микола Бійовський, Володимир Попадюк, Григорій Хомяк, Микола Домчук, Михайло Фляк та Микола Жуганський [3, 127]. Коломийські «зоряни» в своїй діяльності зробили акцент на виховання зростаючого покоління, організувавши секцію ремісничої молоді.

У міжвоєнний час відродила свою діяльність філія «Зорі» у Перемишлі. Відзначимо, що це був один із перших осередків товариства на галицькій провінції, що почав працювати ще на схилку XIX ст. Але довоєнна історія перемишльської «Зорі» через брак джерел наразі є малознаною. Значно більше ми можемо сказати про культурну працю перемишльських «зорян» у 1920-30-х роках. Так, особливо успішною вона була в той час, коли провід у філії, що нараховувала 60 осіб, перейшов до проф. Івана Гонтарського [3, 127-129].

Висновки. У підсумку відзначимо добру продуманість і чималу успішність регіональної політики «Зорі». Про це свідчить той промовистий факт, що станом на 1939 р. діяло близько 30 філій товариства, котрі об'єднували понад 1500 осіб. У цих осередках, що нерідко були першими організованими інституціями українського характеру на провінції, їхні члени розгорнули різнопланову діяльність, в якій єдналися перед тим розрізнені сили. Своєю солідарною культурною працею на користь галицького українства «зоряни» чимало спричинилися до значного зміцнення національного життя в містечках і селах регіону,

перед тим майже повністю здомінованих польським і єврейським культурними впливами. Тож вивчення регіонального досвіду інших українських господарських інституцій має стати важливим завданням для сучасних дослідників.

Список використаної літератури

1. Янишин Б. Соціально-економічна модернізація габсбурзької Галичини: історіографія вибраних аспектів / Б. Янишин // Український селянин. – 2020. – Вип. 22. – С. 82-90.
2. «Зоря» її минуле і сучасне. Пропам'ятна книга з нагоди сорокових роковин існування товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові. – Львів, 1924. – 30 с.
3. Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові» з нагоди свята п'ятдесятилітніх роковин Товариства. – Львів: Накладом Товариства «Зоря» у Львові, 1934. – 132 с.
4. Мищишин І. Культурно-освітня діяльність товариства «Зоря» у Львові (1884–1939) / І. Мищишин // Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika. – 2016. – № 2. – S. 423–433.
5. Пасіцька О. Львівська «Зоря» – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884-1939): історичний нарис / О. Пасіцька. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. – 88 с.
6. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 5.
7. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 40.
8. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 4 а.
9. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 37.
10. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 32.
11. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 29.
12. Державний архів Львівської області. – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 46.

References

1. Yanyshyn, B. (2020). Socio-economic modernization of the Habsburg Galicia: historiography of selected aspects. *Ukrainian peasant*, 22, 82-90. (in Ukr.)
2. (1924). «Zorya» is its past and present. A commemorative book on the occasion of the fortieth anniversary of the Zorya Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists in Lviv. Lviv. (in Ukr.)
3. (1934). Anniversary collection «Memorable edition of the Society» «Zorya» in Lviv» on the occasion of the fiftieth anniversary of the Society. Lviv. (in Ukr.)
4. Myshchyshyn, I. (2016). Cultural and educational activities of the Zorya Society in Lviv (1884–1939). *Prace naukowe Akademii im. Jana Diugosza w Czskstochowie. Pedagogika*, 2, 423–433. (in Ukr.)
5. Pasitska, O. (2013). *Lviv «Zorya» - a society of Ukrainian artisans, industrialists and merchants (1884-1939): a historical essay*. Lviv. (in Ukr.)
6. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 5. (in Ukr.)
7. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 40. (in Ukr.)
8. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 4 a. (in Ukr.)
9. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 37. (in Ukr.)
10. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 32. (in Ukr.)
11. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 29. (in Ukr.)
12. *State Archives of Lviv Region*. F. 295. Op. 1. Case 46. (in Ukr.)

YANYSHYN Bohdan, PhD (History), Senior Research Fellow of Department of History of Ukraine of the XIX – early XX cc., Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine), e-mail: bogdanyanyshyn@gmail.com

REGIONAL POLICY OF THE SOCIETY OF RUTHENIAN CRAFTSMEN AND INDUSTRIALISTS “ZORYA”

Abstract. Introduction. Understanding the multifaceted phenomenon of the institutional component of the Ukrainian socio-economic movement in the Habsburg Galicia of the autonomous period has been an extremely popular subject of historical regionalism. This attention is due to the importance of the institutional factor in the modernisation processes of the Ukrainian movement. However, most studies

on the history of essential professional societies and associations focus on Lviv institutions. This approach makes it impossible to clarify the regional specifics of Ukrainian economic life and create a panoramic study of the socio-economic movement in the harmonious unity of all its organisational components. As a first step towards overcoming this problem, we are reconstructing the regional policy of the “Zorya” Association of Ruthenian Craftsmen and Industrialists and investigating the activities of its provincial branches.

The **purpose** of the article is to clarify the features of the regional policy of the “Zorya” Association of Ruthenian Craftsmen and Industrialists.

Results. The research has revealed that “Zorya’s” creators already planned to spread their organisational experience to the Galician province. The evidence has been found in the charter of “Zorya” that paid attention to the formation and operation of branches. The oldest Ukrainian craftsmen society established on the charter of Lviv’s “Zorya” and connected with it organizationally became “Garazd” in Yavoriv. This association of Ukrainian artisans of the city and its environs was founded in 1887 and functioned until the Second World War. Then “Zorya” branches were established in Przemysl, Stryj, Drohobych, Zhovkva and Stanislaviv. Members of these centres have launched active cultural and educational work in cities and counties. The process of establishing new branches of “Zorya” was intensive in the interwar period as well. The society branches appeared in Zhydachiv, Sambir, Ternopil, Boryslav, Pidberetsy, Yaroslavl, Rohatyn, Truskavets and other cities of Galicia. “Zorya” established libraries in their communities, took care of artisan youth, published their magazines, and so on. Such activism transformed “Zorya’s” regional offices into the centres of Ukrainian life in the province.

Conclusion. The study has revealed good organisation and considerable success of “Zorya’s” regional policy. As of 1939, about 30 branches of the company united more than 1,500 people. Their members carried out a variety of activities, which united previously disparate forces. Through joint cultural work favouring Galician Ukrainians, “Zorya” significantly contributed to the strengthening of national life in towns and villages, previously almost entirely dominated by Polish and Jewish cultural influences.

Keywords: “Zorya”, Galicia, regional policy, branch, cultural and educational activities

Одержано редакцією 07.04.2021

Прийнято до публікації 29.06.2021

УДК 94 (477) (092)

DOI: 10.31651/2076-5908-2021-1-65-71

ZHURAVLOV Sviatoslav,

PhD (History), Junior researcher at the Department of source studies of Modern History of Ukraine, Mykhailo Hrushevsky Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine
Orcid ID: 0000-0001-7875-4038
e-mail: zuravlovsvatoslav27@gmail.com

CULTURAL AND PUBLIC ACTIVITY OF MARIA HRUSHEVSKA (VOYAKOVSKA) IN THE LATE NINETEENTH – EARLY TWENTIETH CENTURY

The aim of the article is to comprehensively study the cultural and social work of Maria Hrushevka in the late nineteenth – early twentieth century. Summarising our observations on the cultural, educational and social activities of M. Hrushevka during the late nineteenth – early twentieth century, we would like to single out a few points. Firstly, the scholar demonstrated initiative and purposefulness manifested in steady personal growth, regardless of the unfavourable life circumstances. Secondly, Maria Silvestrivna demonstrated a diversity of intellectual interests and proved herself as a translator, cultural and public life organiser, and as a talented teacher. Thirdly, the sacrifice of Maria Hrushevka, her understanding of the need to fully support her husband Mykhailo Hrushevsky in his service to Ukrainians enabled the success of various national projects of the Great Ukrainian.

Key words: M. Hrushevka, cultural and public work, translation activity, Ukrainian societies.